

PORSGRUNN KOMMUNE

LESETRAPPA FOR BARNEHAGER OG SKOLER I PORSGRUNN

Sammen om Porsgrunn

INNHOLD

Innledning	s. 3
Leseferdighet kan læres!	s. 4
Språkstimulering i barnehagen for 1 - 2 åringene	s. 5
Språkstimulering i barnehagen for 3 - 4 åringene	s. 6
Språkstimulering i barnehagen for 5 åringene	s. 7
Lesing i alle fag – trinn 1	s. 8 - 9
Lesing i alle fag – trinn 2	s. 10
Lesing i alle fag – trinn 3	s. 11
Lesing i alle fag – trinn 4	s. 12 - 13
Lesing i alle fag – trinn 5	s. 14 - 15
Lesing i alle fag – trinn 6	s. 16
Lesing i alle fag – trinn 7	s. 17
Lesing i alle fag – trinn 8	s. 18
Lesing i alle fag – trinn 9	s. 19
Lesing i alle fag – trinn10	s. 20
Vedlegg 1 - Forslag til øveord for 2., 3., 4. og 5. trinn	s. 21 - 22
Vedlegg 2 - Lær deg å lære – læringsstrategier	s. 23 - 25
Vedlegg 3 - Ordforklaringer	s. 26
Egne notater	s. 27

INNLEDNING

Dette er en leseplan som omfatter både språkstimulering i barnehagen og lesing i alle fag i skolen. Målet med planen er å få et bedre og mer felles arbeid med språkstimulering og leseopplæring i alle Porsgrunns barnehager og skoler. I planen vektlegges voksenrollens betydning i barnehagen, men det påpekes at pedagogen og den voksne i skolen også har en avgjørende betydning som rollemodell. Den voksne er modell i alle situasjoner, gjennom innlæring av ulike metoder og læringsstrategier. Modellering kreves under hele arbeidet med språkstimulering og lesing!

Først følger noen viktige påstander som er hentet fra Leseforskningscenteret ved Universitetet i Stavanger. Deretter har arbeidsgruppa for lesing som grunnleggende ferdighet listet opp hvordan man bør sette fokus på språkstimulering og lesing i ulike settinger. Det presiseres at barn som tidlig viser tegn på lav mestring, må bli kartlagt og fulgt opp med målrettede og målbare tiltak. Etter innledningen følger "Lesetrappa" med sine planer som skal sikre systematisk jobbing med språk og lesing fra og med første år i barnehagen og ut 10. trinn på ungdomsskolen. Siste del av planen har tre vedlegg som kan ses på som pedagogiske verktøy, som viser de viktigste læringsstrategiene, et utvalg av ord som bør læres på de fem første trinnene og en ordliste som forklarer noen faglige begreper som er brukt i planen.

Planen er utarbeidet av arbeidsgruppa for grunnleggende ferdigheter med vekt på lesing og IKT - Kvalitet i barnehage og skole 2008 -2011: Nina Wessel Toft (FAU – representant ved Borge skole) - Gry Johansen (lærer ved Borge skole) - Liv Kvaran (virksomhetsleder ved Brattås barnehage) - Thor Einar Nielsen (virksomhetsleder ved Hovet skole) - Tina Amundsen (Ungdomsutvalget) - Tone Smemo Stølen (undervisningsinspektør ved Vestsiden oppvekstsenter) - Geir Evensen (Utdanningsforbundet) - Gaute Brovold (lærer ved Grønli skole) - Liv Lio (styrer ved Liane barnehage) og Merete Jølstad (Utviklingsavdelingen).

Planen finnes som dokument på Fronter/Kunnskapsløftet/Lesemappe og hjemmesiden til Porsgrunn kommune, under kvalitetskommunen: <http://www.porsgrunn.kommune.no/Kommunens-organisasjon/Radmenn/Stottefunksjoner-og-utvikling/Utviklingsavdelingen/Prosjekter-og-planer/Kvalitetskommunen-Porsgrunn/5-Kvalitet-i-barnehage-og-skole/>

Spørsmål til planen kan rettes til arbeidsgruppa for grunnleggende ferdigheter via leder Thor Einar Nielsen, ved Hovet skole.

**Alle ledere og pedagoger har ansvar for å iverksette planen i egen virksomhet.
Det skal jobbes bevisst med språk og lesing i alle situasjoner og fag.**

LESEFERDIGHET KAN LÆRES!

Barn som kan kommunisere:

- får redskap til å leve og lære i samhandling med andre

Gode lesere:

- utnytter bakgrunnskunnskap
- er aktive mens de leser
- bearbeider og organiserer stoffet
- skriver i tilknytning til lesing
- snakker om og diskuterer hva de leser
- leser mye på eget initiativ

I motsetning til de gode leserne har vi de som:

- går rett på lesingen uten å hente fram bakgrunnskunnskapen
- leser på en passiv måte
- leser uten å bearbeide og organisere stoffet
- ikke skriver i tilknytning til lesing
- ikke snakker med andre om det de leser
- ikke leser noe særlig utenom det som er pålagt

Leseforberedelse og leseferdighet

- Foreldremøter og foreldresamtaler i barnehagen skal inneholde noe om språkstimulering.
- Foreldremøter og foreldresamtaler i skolen skal inneholde noe om lesing på alle trinn.
- Planens mål implementeres i alle situasjoner og fag. Det skal jobbes bevisst og kontinuerlig. Det er den enkelte pedagogs ansvar å bruke planen og gjennomføre denne. Pedagoger i barnehagen har et særlig ansvar for å informere øvrige ansatte og bidra til at de har den kompetansen som skal til for å gjennomføre planen.
- Barn som ikke har forventet mestring i språk og lesing, trenger ekstra tiltak. Tiltakene må settes inn tidlig. Pedagoger i barnehager og skoler må ha et sterkt fokus på de minoritetsspråklige barn og unges språkutvikling. Barn og unge som ikke oppfyller målene/kriteriene gjennom vanlig undervisning og målrettet arbeid, må få tilpasset undervisning som legger til rette for læringsdialoger og refleksjon rundt egen forståelse eller mangel på sådan. Barn og unge som sliter med å mestre, trenger tett oppfølging, veiledning og råd om hva de kan gjøre. Det er viktig at foreldrene tidlig blir involvert i arbeidet med barnets språk- og leseferdigheter.
- Det kan være utfordrende at ikke alle barn er på samme modningsnivå til samme tid. Barn utvikler seg i forskjellig tempo og kan utvikle seg raskere innenfor noen emner i lesing enn andre. Derfor er det viktig at lærerne på det enkelte trinn ansvarliggjøres i arbeidet med å tilrettelegge for alle elever; både de som sliter og de som utvikler seg raskere enn "normalen".
- Lese- og læringsstrategier er viktig for alle elever, men lesesvake elever er helt avhengig av kompetanse i de ulike strategiene.
- Arbeid med målene: Det er lettere å ha konkrete, statiske mål på barnetrinnet, for eksempel å lære bokstavene eller nye ord. På ungdomstrinnet er målene i lesing mer dynamiske og mindre konkrete, blant annet fordi elevene er på ulike refleksjonsnivå.

SPRÅKSTIMULERING I BARNEHAGEN 1 – 2 ÅR

Aktivitet og tilrettelegging	Voksenrollen - den voksne skal	Dokumentasjon og synliggjøring av læring
<p>Gjentagelser</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruke rutiner og daglige situasjoner - Bruke sanger, regler, rytme og bevegelse - Bruke pekebøker - Kategorisere slektskapsord: Ord for mat, dyr og kroppsdeler - Gjenkjenne og bekrefte 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke språket bevisst på alle hverdagsområder - Benevne gjøremål, gjenstander og begreper - Ha øyekontakt og være bevisst på tilstedeværelse - Bruke tydelig talespråk - Ordsette barnets handlinger og følelser 	<ul style="list-style-type: none"> - Dokumentere fra hverdagssituasjoner - Synliggjøre for å dele med andre (barn, personal, foreldre, andre) - Synliggjøre for å kunne se og begripe hva som foregår i det pedagogiske arbeidet med språk, tekst og kommunikasjon
<p>Sansemotoriske varierte opplevelser</p> <p>Lekens betydning ute og inne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eks. bevegelsesleker/ rytme - Undersøke, eksperimentere og være nysgjerrige 	<ul style="list-style-type: none"> - Være bevisste på lekens betydning ute og inne - Tilrettelegge for språkstimulerende miljø i lek ute og inne 	<ul style="list-style-type: none"> - Observere og reflektere over hva et språkstimulerende miljø er
<p>Konkreter</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruke bøker, bilder og ulikt lekemateriell tilpasset alder i forhold til språk - Bilde og dokumentasjon 	<ul style="list-style-type: none"> - Skape glede ved høytlesing - Oppmuntre og motivere til å bruke bøker, sanger, bilder osv - Samtale om illustrasjoner i bøker - Lese høyt hver dag 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke bilder, bøker og dokumentasjon aktivt med barna for å gjenkalle, lære på nytt, inspirere, og dele med andre

SPRÅKSTIMULERING I BARNEHAGEN 3 - 4 ÅR

Målet er at barnet skal kunne	Voksenrollen - den voksne skal	Dokumentasjon og synliggjøring av læring
<ul style="list-style-type: none"> - Følge et tema i tekstsaking - Delta i rolleleken - Vise interesse for oppslagsverk i søken etter kunnskap - Gjenkjenne noen ordbilder og enkel mengdeforståelse 	<ul style="list-style-type: none"> - Gjøre seg kjent med barnets språklige ståsted (forventet språkutvikling) - Jobbe med tekstsaking og skape samtalsituasjoner - Gi barna tid til å uttrykke seg - Bruke språket bevisst på alle hverdagsområder - Tilrettelegge for rollelek som et viktig element i språkutviklingen - Gjøre oppslagsverk tilgjengelig for barna - Inspirere barna til å bruke bøker - Synliggjøre tall, bokstaver og form i det fysiske miljøet - Bruke spill, bøker, rim, regler og samtaler - Jobbe med begrepslæring 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruke pedagogisk dokumentasjon, spesielt i prosjektarbeid, men også i det daglige - Observasjon og dokumentasjon blir verdifullt når det kobles opp mot *refleksjon med barn, foreldre og personal - Dokumentere barns læring i forhold til språk, tekst og kommunikasjon <p>* Med refleksjon menes en bevisst og faglig begrunnet samtale om synspunkter og tanker som kommer frem i språkarbeidet med barna.</p>

SPRÅKSTIMULERING I BARNEHAGEN - 5 ÅR

Målet er at barnet skal kunne	Voksenrollen - den voksne skal	Dokumentasjon og synliggjøring av læring
<ul style="list-style-type: none"> - Formidle, dele erfaringer muntlig, gjenfortelle opplevelser, dramatisere, kommunisere, skape relasjoner og vennskap - Kjenne igjen eget navn - Skrive eget navn - Klappe stavelser i ord - Telle ord i korte setninger - Uttale ord langsomt med tydelig artikulasjon - Bruke blyantgrep - Kjenne fargene og skille de fra hverandre - Noen elle-regler - Noen sanger utenat - Husketeknikk (for eksempel handleliste) - Vente på tur - Vite om lese- og skriveretningen - Fortelle sammenhengende om en opplevelse (ha med begynnelse, handling og avslutning) - Delta i en framvisning - Uttrykke egne meninger både om seg selv og andre - Skape tekst – leke med bokstaver - Dramatisere - Bruke rollelek; ta rolle og være i den - Telle opp til 10 - Spille terningspill - Sorteringslek - Ta imot beskjeder og utføre dem - Mestres å lytte til fortsettelsesbok/ lydbøker - Mestres begreper: <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Former, trekant, sirkel, firkant ⇒ Over/ under ⇒ Høyre og venstre ⇒ Liten og stor ⇒ Lang og kort ⇒ Høy og lav ⇒ Tyngde og vekt ⇒ Foran og bak 	<ul style="list-style-type: none"> - Ta ansvar for alle punktene under målene - Skape sosial tilhørighet i gruppa - Tilrettelegge for øving - Tilrettelegge for et godt fysisk språkmiljø (materiell, tall, bokstaver, spill, bøker, rim, regler, dikt, begrepsopplæring) - Jobbe med fonologisk bevissthet - Skape samtalesituasjoner - Tilrettelegge og stimulere til grovmotorisk lek (grovmotorisk trening gir språklig framgang) - Gjøre ulike bøker tilgjengelig - Ta med barna på biblioteket og bidra til boklån - Gjøre faktabøker tilgjengelig - Jobbe med språklydsbevissthet - Synliggjøre leseretning ved for eksempel å peke sammen med barnet - Kjenne til at barna er språklydsbevisste ved 5 års alder - Være bevisst på å trene opp barnets utholdenhet og konsentrasjon - Bruke målene i fagområdene: <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Kommunikasjon, språk og tekst ⇒ Antall, rom og form ⇒ Kropp, bevegelse og helse ⇒ Etikk, religion og filosofi ⇒ Natur, miljø og teknikk ⇒ Nærmiljø og samfunn ⇒ Kunst, kultur og kreativitet - Bruke temaheftene som følger Rammeplanen - 06 	<ul style="list-style-type: none"> - Det er viktig å bruke prosjektarbeid og pedagogisk dokumentasjon som verktøy for å kunne se læring i forhold til språk, tekst og kommunikasjon - Barnehagen skal dokumentere barns læring og kompetanse i forhold til kommunikasjon, språk og tekst

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 1

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Språk og begreper	
- Eleven har et funksjonelt / adekvat ordforråd	- Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser - Eleven kan fortelle om handling i en fortelling /eventyr - Eleven kan dagligdagse ord/ uttrykk og begreper
Leseteknikk	
- Eleven har fonologisk bevissthet	- Eleven kan høre rim og selv kunne rime - Eleven kan høre antall stavelser i ord og vise dette ved tramp, klapp... - Eleven kan dele sammensatte ord opp i to eller flere ord - Eleven kan sette sammen to eller flere ord til sammensatte ord
- Eleven forstår hvordan bokstavene representerer språklyder	- Eleven kjenner igjen de fleste bokstavene i alfabetet og vet hvilken språklyd de representerer - Eleven kan identifisere første lyden i enkle talte ord - Eleven kan identifisere samme lyd i ulike ord - Eleven kan danne ord med gitt begynnelselyd - Eleven kan lydere sammen tre språklyder
- Eleven forstår at det talte ord kan deles opp i biter	- Eleven kan dele opp ord i språklyder, for eksempel sol = s-o-l - Eleven kan mestre enkel fonemaddisjon, for eksempel egg/ vegg, egg/skjegg osv - Eleven kan mestre enkel fonemsubtraksjon, for eksempel heier/ eier, neier/ eier - Eleven kan mestre fonembytte, for eksempel bil/ pil
- Eleven skal kunne avkode/ lese tostavelsesord med enkle lydsekvenser	- Eleven vet hva leseretning er - Eleven kan lese/ avkode begynnelsen av ordet og gjetter resten - Eleven kan lese enkle nye småord
- Eleven kan logografisk lesing	- Eleven kjenner igjen flere ordbilder på skilt og emballasje - Eleven forsøker å lese enkle ord ved å lese eget navn og andre kjente navn som ordbilder - Eleven kjenner igjen de vanligste småordene
- Eleven skal se sammenhengen mellom det muntlige og det skriftlige	- Eleven deltar i tekstskaping, for eksempel fra en felles opplevelse med gruppa eller om et tema
Lytteforståelse	
- Eleven skal lytte til høytlesing (høre tekster som har en struktur som gjør at de egner seg til gjenfortelling)	- Eleven kan gjenfortelle deler av innholdet i fortellinger/historier/eventyr - Eleven deltar i dramatisering og framvisning - Eleven kan lytte/høre etter når andre forteller
- Eleven kan/benyttter enkle læringsstrategier / strategier i lytteforståelse	- Eleven kan gjenfortelle (se vedlegg 2) - Eleven kan aktivisere relevant bakgrunnskunnskap - Eleven skal være med å lage tankekart (se vedlegg 2) - Eleven kan gjette hvordan fortellingen kommer til å utvikle seg / øve seg på å foregripe - Eleven vet at han/hun må si fra hvis han/hun ikke forstår
Forts. neste side	

Lesekultur / interesse	
- Eleven skal oppleve variert litteratur ved høytlesing	- Eleven hører gjerne fortellinger og eventyr, enten fortalt eller ved lydbok
- Eleven skal møte bøker som en del av hverdagen	- Eleven skal besøke skolebiblioteket - Eleven låner bøker fra skolebiblioteket - Eleven er omgitt av bøker i klasserommet - Eleven leser selv (på sin egen måte)

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 2

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseteknikk	
- Eleven har fonologisk bevissthet	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan dele opp ord i språklyder - Eleven mestrer og leker med fonemaddisjon - Eleven mestrer og leker med fonemsubtraksjon - Eleven mestrer og leker med fonembytte - Eleven skal forstå det alfabetiske prinsipp
- Eleven har automatisert øveordene / de høyfrekvente ordene som er naturlig for trinnet	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven forsøker å lese enkle ord ved å lese begynnelsen av ordet og gjetter resten - Eleven kjenner igjen ordbildene til vanlige småord (se vedlegg 1) - Eleven leser enkle nye småord - Eleven leser enkle tostavellesord - Eleven prøver å lese ukjente ord på egen hånd - Eleven leser ord med konsonantforbindelser - Eleven kan avkode nonsensord/tulleord
- Eleven kan lese en tilrettelagt / tilpasset tekst	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser enkle setninger med sikkerhet og flyt
- Eleven leser vanlige ord med automatikk	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kjenner igjen ordbildene til trinnets høyfrekvente ord - Eleven leser noen ord som ikke er lydrett stavet
- Eleven vet hva sammensatte ord er	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan dele sammensatte ord - Eleven kan lage sammensatte ord
Lytteforståelse	
- Eleven er aktivt lyttende og søkende etter forståelse	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven stiller spørsmål til det som blir lest - Eleven svarer på spørsmål fra det som blir lest - Eleven stiller spørsmål og filosoferer over temaer - Eleven undrer seg over ord, hvor de kommer fra og hva de betyr
Leseforståelse	
- Eleven kjenner til noen læringsstrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan benytte styrkenotat / strukturert tankekart (se vedlegg 2) - Eleven kan vurdere forfatterens håndverk
- Eleven møter ulike tekster	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser enkel sammensatte tekster med for eksempel søylediagram eller tabeller, og leser av dataene med tellestreker - Eleven leser enkle faktatekster - Eleven bruker aktivt bakgrunnskunnskap før lesing av faktatekster
Lesekultur/interesse	
- Eleven opplever variert litteratur ved høytlesing	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven hører gjerne fortellinger og eventyr, enten fortalt eller ved lydbok
- Eleven møter tekst som en del av hverdagen	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven besøker skolebiblioteket - Eleven låner bøker fra skolebiblioteket - Eleven er omgitt av bøker i klasserommet - Eleven viser interesse for å lese

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 3

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseteknikk	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser de fleste vanlige ord raskt, direkte og uten lydering 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser de 100 mest høyfrekvente ordene med flyt og uten å nøle - Eleven leser grafemer raskt og uten å nøle og har god bokstavkunnskap - Eleven kjenner til diftonger og kan nevne noen ord som inneholder dette - Eleven kan alfabetet og har kjennskap til vokaler og konsonanter
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser høyt med flyt 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser tilrettelagt tekst med flyt, sikkerhet og forståelse - Eleven har pause ved punktum og kort pause ved komma - Eleven sin stemme går opp ved spørsmålstegn og utropstegn - Eleven korrigerer seg selv noen ganger ved feillesing
Leseforståelse	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan bruke ulike læringsstrategier 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan svare på finne-spørsmål og kombinere-spørsmål fra tekster han/hun møter i lærebøker på trinnet - Eleven kan og benytter læringsstrategiene for trinnet (se vedlegg 2)
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan svare på finne-spørsmål og kombinere-spørsmål fra diagrammer og tabeller som han/hun møter i for eksempel matematikkbøker på trinnet
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan skille mellom faktatekst, skjønnlitterær tekst og sammensatte tekster 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kjenner igjen en fagtekst og en skjønnlitterær tekst når han/hun møter den og kan forklare hva det er
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan følge en instruksjon med bilder 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan følge en instruksjon ved å se på bilder for eksempel fargeleggingsoppgaver, følg-streken-oppgaver og ved bygging av Lego
Lesekultur/ leseinteresse	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven opplever høytlesing jevnlig 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven hører gjerne fortellinger og eventyr, enten fortalt eller ved lydbok
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven oppsøker bøker som en del av hverdagen 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven besøker skolebiblioteket - Eleven låner bøker fra skolebiblioteket - Eleven er omgitt av bøker i klasserommet - Eleven leser selv
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar i lesestimulerende tiltak 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven møter varierte tekster av ulike forfattere og sjangere i sin skoledag, for eksempel vitsebøker, faktabøker, tegneserier, spørrebøker - Eleven møter varierte former for leseleksehøring for eksempel korlesing, lapp i hatt, osv. - Eleven møter ulike stimulerings tiltak for å fremme leselest, eks blader på trær, bokorm osv

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 4

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseteknikk	
- Eleven har strategier for å avkode ord som er lange og ikke høyfrekvente	- Eleven leser ord med kompliserte konsonantforbindelser - Eleven deler lange / sammensatte ord opp i stavelser for å lese dem - Eleven leser ord som ikke er lydrett stavet
- Eleven leser de fleste vanlige ord raskt, direkte og uten lydering	- Eleven leser de mest høyfrekvente ord med god fart og uten nøling (se vedlegg 1) - Eleven leser klassens egne øveord (ord tilknyttet temaer og lignende) med god flyt og forståelse
- Eleven kan ulike lesestrategier	- Eleven velger ulike lesestrategier når han/hun skal finne på svar på spørsmål i tekst, og når de skal lese for underholdning - Eleven kan hente ut opplysninger fra teksten
- Eleven kan lese høyt med flyt	- Eleven har pause ved punktum og kort pause ved komma - Eleven sin stemme går opp ved spørsmålstegn og utropstegn - Eleven er observant ved direkte tale - Eleven kan, med veiledning, variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser - Eleven retter seg selv ved feillesing
- Eleven gjenkjenner ordbilder	- Eleven kan dele ordkjeder - Eleven kan finne ord-i-ord
Leseforståelse	
- Eleven møter og kjenner til ulike læringsstrategier	- Eleven skaffer seg oversikt over teksten før han/hun begynner å lese - Eleven aktiverer bakgrunnskunnskap før, underveis og etter lesing - Eleven kan forutsi innholdet i en tekst - Eleven kan stille ulike spørsmål til teksten - Eleven kan svare på finne-spørsmål, kombinere-spørsmål og tolke-spørsmål fra tekster han/hun møter i lærebøker på trinnet - Eleven søker fakta i ulike kilder
- Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte	- Eleven kan tolke diagrammer, grafer, oversikter og tabeller som han/hun møter i lærebøker eller andre steder, tilpasset trinnet - Eleven kan skrive faktasetninger og kombinere opplysninger fra tekst og illustrasjon
- Eleven kan overvåke egen leseforståelse	- Eleven oppdager når han/hun møter ord, utrykk eller begreper han/hun ikke forstår - Eleven er oppmerksom på når han/hun ikke forstår innholdet i en tekst - Eleven reflekterer over det han/hun leser - Eleven leser mellom linjene og trekker slutninger i tekster tilpasset trinnet - Eleven kan og benytter læringsstrategiene for trinnet (se vedlegg 2)
- Eleven kan følge instruksjoner og anvisninger	- Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av illustrerte instruksjoner, for eksempel ved bygging av Lego.
Forts. neste side	

Lesekultur/interesse	
- Eleven opplever høytlesing	- Eleven møter høytlesing av variert litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun forstår handlingen
- Eleven bruker biblioteket	- Eleven finner fram på biblioteket og velger bøker ut fra interesse og behov
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar i tiltak for å fremme leselyst og ferdighet sammen med klassen - Eleven skriver bokanmeldelser, enkle logger og lignende fra bøker - Eleven opplever varierte former for høring av leselekser - Eleven vet om mange boktitler og forfattere - Eleven leser gjerne for andre
- Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå	- Eleven finner, sammen med lærer, bøker som passer egen ferdighet og interesse

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 5

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseforståelse	
- Eleven møter og benytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan svare på finne-spørsmål, kombinere-spørsmål og tolke-spørsmål fra tekster han/hun møter i lærebøker på trinnet - Eleven benytter selvstendig minst fire av de innlærte læringsstrategiene - Eleven behersker og benytter VENN-diagram/sammenlikningskjema (se vedlegg 2) - Eleven orienterer seg i teksten før lesingen; finner sjanger, ser formålet med lesingen og studerer illustrasjoner, overskrifter, markerte ord, etc. - Eleven har strategier for å forstå tekststykker i matematikk (se vedlegg 2 - prosessnotat) - Eleven kan og benytter læringsstrategiene for trinnet (se vedlegg 2)
- Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lage og svare på finne-spørsmål, kombinere-spørsmål og tolke-spørsmål fra diagrammer og tabeller han/hun møter i for eksempel matematikkbøker på trinnet, rutetabeller, fotballtabeller, galluper, næringsinnhold, treningsdagbøker etc. - Eleven forstår diagram og tabeller så godt at han/hun kan skrive faktasetninger ut fra dem
- Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte	- Eleven forstår og lærer av sammensatte tekster som han/hun møter i undervisningen på 5. trinn som inneholder for eksempel grafer, illustrasjoner, margtekster, fotnoter, etc.
- Eleven overvåker egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven stiller spørsmål til seg selv underveis - Eleven snakker med andre om innholdet i teksten - Eleven leser kritisk og reflekterende - Eleven leser kritisk og trekker slutninger i tekster tilpasset trinnet
- Eleven kan følge en skriftlig instruksjon med illustrasjoner	- Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlig instruksjon med illustrasjon for eksempel i kunst- og håndverk, stasjonstrening i kroppsøving, natursti
Leseteknikk	
- Eleven har automatisert avkoding	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser Kverndokkens høyfrekvente ord (vedlegg 1) med god fart uten nøling - Eleven kan skrive disse ordene feilfritt
- Eleven kan ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven velger ulike lesestrategier når han/hun leser tekster for å lære (fagtekster) og tekster for underholdning (skjønnlitteratur) - Eleven kan dybdelese og søkelese og velger riktig strategi
- Eleven kan teknikker for å lære nye ord og begreper	- Eleven bruker teknikker for å lære for eksempel nye gloser, fremmedord, fagord og begreper
- Eleven kan lese høyt med flyt	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser kjente tekster med god flyt og innlevelse: <ul style="list-style-type: none"> - retter seg selv ved feillesing - varierer tonefall - holder avpasset fart

- Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå	- Eleven velger skjønnlitterære bøker som ikke er for vanskelige (jfr. for eksempel "femfingerregelen/knyttnevetesten") - Eleven har forståelse for at det ikke er god lesetrening å lese for vanskelige tekster - Eleven er bevisst egen leseferdighet
Lesekultur / interesse	
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	- Eleven deltar aktivt og viser motivasjon under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser, intensive leseperioder - Eleven gjør skriftlig for- og etterarbeid tilknyttet lesing av skjønnlitteratur, for eksempel leselogg, bokanmeldelse etc.
- Eleven er interessert i å lese	- Eleven finner litteratur som han/hun liker å lese, for eksempel ut fra interesse/ tema
- Eleven opplever høytlesing	- Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun forstår handlingen
- Eleven bruker biblioteket	- Eleven er bevisst på hvorfor han/hun velger ulike bøker i ulike sammenhenger, både skjønnlitteratur og faglitteratur

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 6

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseforståelse	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven møter og benytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lage egne finne-spørsmål, kombinere-spørsmål og tolke-spørsmål fra tekster han/hun møter i lærebøker på trinnet som kilder - Eleven er bevisst hvilke læringsstrategier han/hun liker å bruke og bruker dem - Eleven behersker og benytter læringsstrategien Påstand-bevis og Skrive fakta i skjema (se vedlegg 2) - Eleven henter bakgrunnskunnskap før lesing av fagtekster, for eksempel ved å tegne, lage tankekart, stikkord, etc. - Eleven kan og benytter læringsstrategiene for trinnet (se vedl. 2)
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven vet hva han/hun kan gjøre når han/hun ikke forstår innholdet i en tekst, for eksempel finne forklaring på sentrale ord og uttrykk, lage illustrasjon / skjema, lese på nytt, notere spørsmål..
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lese diskontinuerlige tekster (sammensatte tekster) på en funksjonell måte 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven forstår og lærer av tekster som han/hun møter i undervisningen på 6.trinn som inneholder diskontinuerlige elementer som grafer, illustrasjoner, margtekster, fotnoter, etc.
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan følge en skriftlig instruksjon med og uten illustrasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlig instruksjon og illustrasjoner, for eksempel en matoppskrift, bygging, montering, natursti, etc.
Leseteknikk	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har automatisert avkoding 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser lærerens utvalgte øveord for trinnet med god fart uten nøling - Eleven kan skrive lærerens utvalgte øveord for trinnet feilfritt - Eleven deler ordkjeder enkelt og hurtig - Eleven finner ord-i-ord uten vanskeligheter
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan ulike lesestrategier 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven legger en plan og velger riktig strategi; dybdelese, søkelese og skumlese
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lese høyt med flyt 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har innlevelse og kan variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser når han/hun leser kjente tekster - Eleven retter seg selv ved feillesing
Lesekultur / interesse	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar i lesestimulerende tiltak 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar aktivt og viser motivasjon under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser, intensive leseperioder - Eleven gjør skriftlig for- og etterarbeid tilknyttet lesing av skjønnlitteratur, for eksempel bokanmeldelse, leselogg - Eleven kan redegjøre for litteratur han/hun har lest og litteratur han/hun liker å lese
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven velger skjønnlitterære bøker som ikke er for vanskelige (jfr. for eksempel "femfingerregelen/knyttnevetesten") - Eleven har forståelse for at det ikke er god lesetrening å lese for vanskelige tekster - Eleven er bevisst egen leseferdighet
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven opplever høytlesing 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun forstår handlingen
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven bruker biblioteket 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan begrunne hvorfor han/hun velger ulike bøker i ulike sammenhenger, både skjønnlitteratur og faglitteratur

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 7

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseforståelse	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven møter og benytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lage egne finne-spørsmål, kombinere-spørsmål og tolke-spørsmål med tekster han/hun møter i lærebøker på trinnet som kilder - Eleven klarer selv å velge læringsstrategier slik at han/hun støtter læringen - Eleven henter bakgrunnskunnskap før lesing av skjønnlitterære tekster og fagtekster. Han/hun møter ikke tekster uten at den har aktivisert aktuelle forkunnskaper - Eleven kan og benytter læringsstrategiene for trinnet (se vedl. 2)
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har innarbeidet rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse (er metakognitiv), for eksempel: <i>Virker det jeg leser fornuftig? Stemmer det med noe jeg har lært tidligere? Kan jeg forklare hva hovedideen er? Har andre forstått det likt som meg? Har jeg valgt riktig lesestrategi?</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan svare på og lage finne-spørsmål, kombinere-spørsmål og tolke-spørsmål ut i fra tekst og diskontinuerlige elementer i teksten som grafer, illustrasjoner, margtekster, fotnoter, etc., som han/hun møter i undervisningen på trinnet
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlig instruksjon, for eksempel en matoppskrift, bygging, sirkeltrening, montering, natursti, etc.
Leseteknikk	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har automatisert avkoding 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven leser lærerens utvalgte øveord for trinnet med god fart uten nøling - Eleven kan skrive lærerens utvalgte øveord for trinnet feilfritt
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan ulike lesestrategier 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven legger en plan for lesingen; <i>Må jeg dybdelese? Bør jeg skumlese? Er det noe jeg må finne ut før jeg begynner å lese? Bør jeg samarbeide med noen? Trenger jeg ro rundt meg?</i> etc. slik at eleven tar i bruk fornuftige lesestrategier tilpasset formålet med lesingen
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan lese høyt med flyt 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har innlevelse og kan variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser når han/hun leser ukjente tekster - Eleven retter seg selv ved feillesing, også ved lesing av ukjente tekster
Lesekultur/ interesse	
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar i lesestimulerende tiltak 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar aktivt og viser motivasjon under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser, intensive leseperioder - Eleven gjør skriftlig for- og etterarbeid tilknyttet lesing av skjønnlitteratur, for eksempel ved å redegjøre for persongalleri, handlingsforløp, tema og budskap - Eleven kan uttrykke egne leseopplevelser og begrunne synspunkter på leste tekster
<ul style="list-style-type: none"> - Eleven bruker biblioteket 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven bruker aktivt biblioteket til å hente inn informasjon han/hun trenger i skolearbeidet på en god måte

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 8

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseforståelse	
- Eleven behersker ulike læringsstrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven bruker læringsstrategier han/hun har lært på barnetrinnet selvstendig - Eleven bruker læringsstrategier på en slik måte at han/hun styrker læringsutbyttet - Eleven bruker læringsstrategier i alle fag - Eleven har et bevisst forhold til hvilke læringsstrategier som passer best til de ulike fagene, for eksempel oppgaveløsning i matematikk, forstå fremmedspråk, sammenlikne kjemiske stoffer
- Eleven har rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har innarbeidet selvstendige rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse og kan redegjøre for hvordan han/hun kontrollerer seg selv, for eksempel hva han/hun: <i>Forstår? Ikke forstår? Gjør før lesingen? Gjør under lesingen? Hvordan skal jeg lese dette? Hva skal jeg se spesielt etter?</i> - Eleven setter ned farten når han/hun møter noe som er vanskelig eller spesielt viktig - Eleven leser enkelte deler om igjen for å huske og forstå bedre - Eleven benytter selvhøring og små pauser for å repetere - Eleven sjekker med andre at han/hun har samme oppfatning av innholdet
- Eleven kan lese sammensatte tekster	- Eleven benytter informasjon fra diskontinuerlige elementer som bilder, tabeller, diagrammer, lenker, lyd, etc. ved oppgaveløsning, refleksjon, problemløsning, sammenfatning, osv.
- Eleven reflekterer over teksten	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven finner ut hvem som er avsender - Eleven finner ut hvem teksten er skrevet for - Eleven har en mening om teksten er pålitelig og troverdig eller utdatert og misvisende
Leseteknikk	
- Eleven kan ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan orientere seg i store tekstmengder, som oppslagsverk, ordbøker, internettekster, etc. - Eleven kan søke-/skannelese hurtig for å finne relevant informasjon - Eleven kan skaffe seg oversikt i tekster ved å skimlese, utnytte ord i kursiv, uthevninger, bildetekster, forklaringer i marginen, etc. - Eleven har lesestrategier for å huske det han/hun har lest, slik at han/hun kan reprodusere for eksempel glosser, formler, årstall, regler, etc. - Eleven har lesestrategier for å nyttiggjøre seg av tidligere kunnskap når han/hun leser nytt stoff - Eleven har en innarbeidet strategi hvor han/hun spør seg selv under lesingen om hva som vil skje videre i teksten
Lesekultur / interesse	
- Eleven møter litteratur og reflekterer rundt den	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar aktivt og viser motivasjon under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser, intensive leseperioder - Eleven gjør skriftlig for- og etterarbeid tilknyttet lesing av skjønnlitteratur, for eksempel bokanmeldelse, leselogg, redegjøring av oppbygning, persongalleri, handlingsforløp, tema og budskap - Eleven kan tolke og reflektere omkring egne leseopplevelser
- Eleven bruker biblioteket	- Eleven bruker aktivt biblioteket til å hente inn informasjon han/hun trenger i skolearbeidet på en god måte

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 9

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseforståelse	
- Eleven behersker ulike læringsstrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven bruker læringsstrategier han/hun har lært på barnetrinnet selvstendig - Eleven bruker læringsstrategier på en slik måte at han/hun styrker læringsutbyttet - Eleven bruker læringsstrategier i alle fag - Eleven har et bevisst forhold til hvilke læringsstrategier som passer best til de ulike fagene, for eksempel oppgaveløsning i matematikk, forstå fremmedspråk, sammenlikne kjemiske stoffer
- Eleven har rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har innarbeidet selvstendige rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse og kan redegjøre for hvordan han/hun kontrollerer seg selv, for eksempel hva han/hun: <i>Forstår? Ikke forstår? Gjør før lesingen? Gjør under lesingen? Hvordan skal jeg lese dette? Hva skal jeg se spesielt etter?</i> - Eleven setter ned farten når han/hun møter noe som er vanskelig eller spesielt viktig - Eleven leser enkelte deler om igjen for å huske og forstå bedre - Eleven benytter selvhøring og små pauser for å repetere - Eleven sjekker med andre at han/hun har samme oppfatning av innholdet
- Eleven kan lese sammensatte tekster	- Eleven benytter informasjon fra diskontinuerlige elementer som bilder, tabeller, diagrammer, lenker, lyd, etc. ved oppgaveløsning, refleksjon, problemløsning, sammenfatning, osv.
- Eleven reflekterer over teksten	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven finner ut hvem som er avsender - Eleven finner ut hvem teksten er skrevet for - Eleven har en mening om teksten er pålitelig og troverdig eller utdatert og misvisende
Leseteknikk	
- Eleven kan ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan orientere seg i store tekstmengder, som oppslagsverk, ordbøker, internettekster, etc. - Eleven kan søke-/skannelese hurtig for å finne relevant informasjon - Eleven kan skaffe seg oversikt i tekster ved å skimlese, utnytte ord i kursiv, uthevninger, bildetekster, forklaringer i marginen, etc. - Eleven har lesestrategier for å huske det han/hun har lest, slik at han/hun kan reprodusere for eksempel glosser, formler, årstall, regler, etc. - Eleven har lesestrategier for å nyttiggjøre seg av tidligere kunnskap når han/hun leser nytt stoff - Eleven har en innarbeidet strategi hvor han/hun spør seg selv under lesingen om hva som vil skje videre i teksten
Lesekultur / interesse	
- Eleven møter litteratur og reflekterer rundt den	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar aktivt og viser motivasjon under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser, intensive leseperioder - Eleven gjør skriftlig for- og etterarbeid tilknyttet lesing av skjønnlitteratur, for eksempel bokanmeldelse, leselogg, redegjøring av oppbygning, persongalleri, handlingsforløp, tema og budskap - Eleven kan tolke og reflektere omkring egne leseopplevelser
- Eleven bruker biblioteket	- Eleven bruker aktivt biblioteket til å hente inn informasjon han/hun trenger i skolearbeidet på en god måte

LESING I ALLE FAG I SKOLEN - TRINN 10

Mål for lesing	Vurderingskriterier - hva eleven skal vise
Leseforståelse	
- Eleven behersker ulike læringsstrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven bruker læringsstrategier han/hun har lært på barnetrinnet selvstendig - Eleven bruker læringsstrategier på en slik måte at han/hun styrker læringsutbyttet - Eleven bruker læringsstrategier i alle fag - Eleven har et bevisst forhold til hvilke læringsstrategier som passer best til de ulike fagene, for eksempel oppgaveløsning i matematikk, forstå fremmedspråk, sammenlikne kjemiske stoffer
- Eleven har rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven har innarbeidet selvstendige rutiner for å overvåke og justere egen leseforståelse og kan redegjøre for hvordan han/hun kontrollerer seg selv, for eksempel hva han/hun: <i>Forstår? Ikke forstår? Gjør før lesingen? Gjør under lesingen? Hvordan skal jeg lese dette? Hva skal jeg se spesielt etter?</i> - Eleven setter ned farten når han/hun møter noe som er vanskelig eller spesielt viktig - Eleven leser enkelte deler om igjen for å huske og forstå bedre - Eleven benytter selvhøring og små pauser for å repetere - Eleven sjekker med andre at han/hun har samme oppfatning av innholdet
- Eleven kan lese sammensatte tekster	- Eleven benytter informasjon fra diskontinuerlige elementer som bilder, tabeller, diagrammer, lenker, lyd, etc. ved oppgaveløsning, refleksjon, problemløsning, sammenfatning, osv.
- Eleven reflekterer over teksten	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven finner ut hvem som er avsender - Eleven finner ut hvem teksten er skrevet for - Eleven har en mening om teksten er pålitelig og troverdig eller utdatert og misvisende
Leseteknikk	
- Eleven kan ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven kan orientere seg i store tekstmengder, som oppslagsverk, ordbøker, internettekster, etc. - Eleven kan søke-/skannelese hurtig for å finne relevant informasjon - Eleven kan skaffe seg oversikt i tekster ved å skimlese, utnytte ord i kursiv, uthevninger, bildetekster, forklaringer i marginen, etc. - Eleven har lesestrategier for å huske det han/hun har lest, slik at han/hun kan reprodusere for eksempel gloser, formler, årstall, regler, etc. - Eleven har lesestrategier for å nyttiggjøre seg av tidligere kunnskap når han/hun leser nytt stoff - Eleven har en innarbeidet strategi hvor han/hun spør seg selv under lesingen om hva som vil skje videre i teksten
Lesekultur / interesse	
- Eleven møter litteratur og reflekterer rundt den	<ul style="list-style-type: none"> - Eleven deltar aktivt og viser motivasjon under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser, intensive leseperioder - Eleven gjør skriftlig for- og etterarbeid tilknyttet lesing av skjønnlitteratur, for eksempel bokanmeldelse, leselogg, redegjøring av oppbygning, persongalleri, handlingsforløp, tema og budskap - Eleven kan tolke og reflektere omkring egne leseopplevelser
- Eleven bruker biblioteket	- Eleven bruker aktivt biblioteket til å hente inn informasjon han/hun trenger i skolearbeidet på en god måte

VEDLEGG 1 - FORSLAG TIL ØVEORD

100 høyfrekvente ord for 2. trinn (Kilde: Kverndokken)

For	Og	Siden	Men	Ut
Det	Dag	Ved	To	Der
Som	Siste	Seg	Sin	Slik
Er	Norsk	Kan	Opp	Selv
Til	Kom	Vil	Denne	Mer
En	Kommer	Også	Bli	Her
Av	Tid	Vi	Må	Mellom
På	Alt	Skal	Bare	Hvor
At	Sitt	Ble	Eller	Første
Med	Hva	Så	Få	Kroner
De	Fikk	Dette	Noe	Nye
Når	Hadde	Enn	Mye	Mange
Har	Oss	Blir	Nær	Disse
Den	Om	Over	Inn	Hans
Ikke	Ta	År	Mot	Får
Et	Fra	Da	Ha	Sier
Andre	Gang	Være	Alle	Nei
Går	Var	Uten	Kunne	Sine
Skulle	Jeg	Noen	Etter	Stor
Ville	Han	Vel	Under	Hele

Forslag til øveord for 3. trinn (Kilde: Kverndokken)

Alltid	Blod	Hvem	Må	Som
Aldri	Blad	Hva	Måtte	Tilbake
Altså	Deg	Hvor	Ned	Utenfor
Annen	Der	Heller	Nedenfor	Under
Altfor	Det	Hund	Nok	Vind
Andre	Dette	Hvilken	Opp	Veldig
Av gårde	Den	Hvordan	Over	Vil
Albue	Er	Innenfor	Ofte	Ville
Ansikt	Etter	Istedenfor	Også	
Ankel	Etterpå	Igjen	Rund	
Akkurat	For	Jeg	Seg	
Allerede	Foran	Kald	Sand	
Allikevel	Gjennom	Kan	Slik	
Alminnelig	Glad	Kanskje	Sikkert	
Absolutt	God	Kunne	Sjelden	
Blant	Gjerne	Land	Skal	
Blid	Ganske	Meg	Skulle	
Blind	Her	Mellom	Selv	

Forslag til øveord for 4. trinn (Kilde: Kverndokken)

Bukse	Hos	Invitere	Negl	Skulder
Butikk	Hjem	Insekt	Oransje	Sjåfør
Dum	Hjemme	Innbrudd	Premie	Sjokolade
Ellers	Høflig	Kom	Panne	Stenge - stengte
Egentlig	Heldig	Komme	Ring - ringte	Sterke
Fremdeles	Heldigvis	Kveld	Snill	Stjele
Fabrikk	Hvit	Kinn	Skjørt	Stiv
Fjerde (4.)	Hånd – hand	Langt unna	sove	Stivt
Ferdig Gjemme	Hjertelig hilsen	Legg	Sjuende (7.)	Trang
Gikk	igjen	Midt i	Svart	Trangt
Grønn	I går	Merke	Sky	Virkelig
	I midten	Merkelig	Ski	Verke
		Nummer	Skynde seg	ærende
			Stund	
			Slutt	

|

Forslag til øveord for 5. trinn (Kilde: Kverndokken)

Annen – annet	Gjerrig	Kald - kaldt	Opptatt	Tidlig
Annenhver	God – godt	Kamerat	Plutselig	Tidsnok
Begynne begynte	Har vært	Kolossal	Rund - rundt	Tegne
Dessuten	Hvert år	Likevel	Regne	Uskyldig
Dessverre	Hende- hendte	Lav - lavt	Sekund	Unntatt
Elleve (11.)	I alle fall/ iallfall	Måned	Sjanse	Verre
Forskjellig	I hvert fall	Minutt	Sjenert	Verst
Forrige	Interesse	Menneske	Sa - sagt	Vennlig
Forresten	Interesserer	Nemlig	Skjønne - skjønte	Vanskelig
Foreløpig	Interessert	Nettopp	Skjev - skjevt	Venninne
Foran	Istedenfor/ i	Overalt	Sende - sendte	Voldsom
Forsette	stede for	overrasket	Selvfølgelig	
Forberede	I fjor		Seksten (16.)	
Forbudt	Jammen		Tenke - tenkte	
	Kjedelig		Tung - tungt	
			Tolv (12)	

VEDLEGG 2 - LÆR DEG Å LÆRE

Progresjonsplan for læringsstrategier

Strategier fordelt på trinn	1	2	3	4	5	6	7	8-10
Aktivere bakgrunnskunnskap	X	X	X	X	X	X	X	X
Gjenfortelle / sammendrag	X	X	X	X	X	X	X	X
Tankekart	X	X	X	X	X	X	X	X
Vurdere forfatterens håndverk		X	X	X	X	X	X	X
Styrkenotater / strukturert tankekart		X	X	X	X	X	X	X
Les og si noe / tegn noe			X	X	X	X	X	X
Selektiv understreking / nøkkelord			X	X	X	X	X	X
To-kolonne notater / nøkkelord			X	X	X	X	X	X
Lage spørsmål og svar (FoSS)			X	X	X	X	X	X
VØL-skjema			X	X	X	X	X	X
Bruke ordliste og oppslagsverk				X	X	X	X	X
Lære ved å skrive / læringslogg				X	X	X	X	X
Lage overskrifter				X	X	X	X	X
Vennediagram					X	X	X	X
Påstand-bevis						X	X	X
Skrive fakta i skjema						X	X	X

Læringsstrategier defineres som den framgangsmåten et individ benytter når det bevisst går inn for å løse eller lære en oppgave:

- **Gode lesere** er seg bevisst sin tenkning, setter mål, tar fram bakgrunnskunnskap, prøver å forstå enkeltord og -begreper, leser flere ganger, organiserer sine ideer, ser etter forfatterens struktur i teksten, stiller seg selv spørsmål, er utholdende og har kontroll
- **Dårlige lesere** har ikke kontroll, setter seg ikke mål, har ikke fleksible forståelsesstrategier og responderer tidlig i en læreprosess med hjelpeløshet.
- Der gode lesere angriper en tekst på flere måter, gir dårlige lesere opp.

Aktivere bakgrunnskunnskap

Å hente opp og aktivisere bakgrunnskunnskap gir økt nysgjerrighet for å lese, økt oppmerksomhet og interesse for egen læring.

Vurdere forfatterens håndverk

Kunnskap om og bruk av forfatterens virkemidler / sjangerkjennskap (tekstens utseende og fortellermessige struktur - stoffinndeling, overskrifter, bilder, diagrammer, listing av nye begrep med mer).

Selektiv understreking

Understreking og notater i margin er gode redskaper for å forstå forfatterens plan. Det er en måte å organisere opplysninger på.

Styrkenotater / strukturert tankekart

Gjør det lettere å skille mellom hovedideer og detaljer. Styrke 1- ideen er hovedideen, mens detaljer er enten styrke 2 eller 3. Elevene kan bruke dette tallsystemet som et organiseringsredskap når de leser, skriver og studerer.

Forholdet - Spørsmål og Svar — FoSS

Elever som er flinke til å stille spørsmål, er flinkere til å svare på spørsmål enn elever som mangler innsikt i hvordan spørsmål kan stilles. Eks. "Anne må ha bilen i dag, fordi hun har det så travelt. Først skal hun på arbeid, så må hun handle. Dessuten må hun hente ungene i barnehagen".

⇒ I BOKA - SPØRSMÅL:

- **Finne-spørsmål / i boka spørsmål** (akkurat der): Hvem har bilen? (Det er Anne som har bilen.)
- **Kombinere-spørsmål** (tenk og let flere steder i boka): Hvorfor har Anne det travelt? (Hun skal på arbeid, handle og hente ungene.)

⇒ I HODET MITT - SPØRSMÅL:

- **Tolke-spørsmål** (forfatteren og jeg): Hvor gammel er Anne? (To opplysninger i teksten sannsynliggjør at Anne er over 18 år - og under 50. Hun kjører bil — og hun har unger i barnehagen)
- **Tolkespørsmål** (på egen hånd): Hva kan skje når en kjører bil og har det travelt? (Hun kan kollidere, bli tatt i farskontroll.) (Svaret er avhengig av leserens bakgrunnskunnskaper og erfaringer.)

VØL-skjema – Vet - Ønsker å vite - Lærte

Før lesing tar elevene en idédugnad på det de vet (V) og det de ønsker å vite (Ø). Etter lese- og læringsprosessen skriver de så ned det de lærte(L).

Dette vet jeg	Dette ønsker jeg å lære mer om	Dette har jeg lært

Tankekart

Hjelper elevene til å visualisere forståelsen sin. Å lage et slikt kart, gjør det enklere for dem å illustrere overordnede og underordnede deler av et begrep. Det er nyttig før, under og etter lesing, og som en framgangsmåte for å organisere / disponere opplysninger når elever skal skrive.

To-kolonne notater

Når vi leser en tekst og skal organisere opplysningene, kan vi bruke mange ulike former for to-kolonne notater:

- **Hovedidé - detalj-notater:** Denne hjelper elevene å organisere hovedideer og detaljer i tekster fra ulike fagområder. Elevene deler inn arket i to kolonner og skriver hovedideer i venstre kolonne og detaljer i høyre. Gloseøving.
- **Påstand – bevis:** Elevene lærer seg hvordan de kan utvikle argumenter, og hvordan de kan finne bevis for dem i teksten. Elevene skriver et utsagn eller en påstand i venstre kolonne, leter i teksten etter bevis/støtte for argumentene og skriver det i høyre kolonne. Deretter bruker de notatene til å skrive argumenterende tekster.

Prosessnotat

Prosessnotat bidrar til å tydeliggjøre for elevene at de må tenke gjennom hvert steg - både i problemløsning i matematikk, og når de skal utføre vitenskapelige eksperimenter (elevøvelser). Når du for eksempel gjennomgår tekstoppgaver i matematikk, kan du vise elevene hvordan de beskriver stegene i problemløsningen i venstre kolonne og opplysningene fra oppgaven i høyre kolonne. Tips: Elevene må først ha prøvd å løse oppgaven ved hjelp av et prosess-skjema, før de får lov til å be om hjelp til en oppgave. Eks. "Knut la bort 10 kroner av ukelønna si hver uke. Hvor mye hadde han lagt bort (spart) etter 8 uker?"

Spørsmål	Hvor mye hadde han spart etter 8 uker?	
Jeg vet	Knut la bort 10 kr av ukelønna hver uke.	
Jeg vet også	Han hadde spart i 8 uker	
Tegning		
Overslag		
Regn ut	$8 \cdot 10 = 80$	Har du kontrollert? Ja / nei
Tekstsva	Han har spart 80 kroner på 8 uker	

Venndiagram

Finne likheter og ulikheter mellom to eller tre emner eller sammenlikne to eller tre emner.

Lære ved å skrive / Læringslogg

Elevene blir flinkere til å skrive og lære når de får mange muligheter til å skrive. De kan skrive i bøkene sine to eller tre ganger i løpet av en time. Når du underviser i et emne, bør du oppmuntre elevene til å gi respons i form av ideer og spørsmål. Å blande skrivning og lytting bidrar til å aktivisere dem. Det er vanskelig å sitte og stirre ned i en bok med tomt blikk når du vet at du skal skrive noe om teksten, etter at du har lest den.

Les og si noe (snakk sammen) - tegn noe

Elever snakker/ tenker høyt sammen i par, eller tegner noe fra teksten.

VEDLEGG 3 - ORDFORKLARINGER

Alfabetisk prinsipp: Man må kunne alle bokstavtegnene med korresponderende lyder, elevene må kunne analysere/ dele opp ord i enkeltlyder

Automatisert avkoding: Rask og sikker ordgjenkjenning. Umiddelbar gjenkjenning av ordet på bakgrunn av skrivemåten.

Dybdelese: Lese en tekst for å lære, forstå og huske.

Femfingerregelen (knyttnevetesten): En test for å finne skjønnlitterære bøker med rett vanskegrad. Slå opp på og les en tilfeldig side i den aktuelle boka. Om siden inneholder flere enn fem ord man ikke forstår, er den for vanskelig.

Finne-spørsmål: Spørsmål hvor svaret kan finnes ett sted i teksten, for eksempel ved å skrive av en setning.

Fonem: Det minste lydsegmentet som kan endre et ord

Fonologisk bevissthet: Språklydsbevissthet

Grafem: Den fundamentale enheten i et skriftsystem. I denne forbindelse selve skrifttegnet

Kombinere-spørsmål: Spørsmål hvor svaret få finnes på flere enn ett sted, for eksempel i to forskjellige setninger, en setning og en bildetekst, en setning og en tabell, osv.

Konsonantforbindelser: To eller flere konsonanter inntil hverandre i et ord, eks. *spreng*

Leseflyt: Viser til antall korrekt leste i ord i minuttet, samt elevens evne til å lese teksten med rimelig tonefall / stemmebruk og innlevelse.

Lesestrategi: En plan og framgangsmåte for å lese en spesifikk tekst på en god og effektiv måte.

Lesestrategien bestemmes av hvilken tekst du leser, og hensikt og mål med lesingen. Det er forskjell på hvordan man bør lese en bruksanvisning, fagbok, ukeblad, tegneserie, etc.

Morfem: Minste mulige språklige element som kan ha meningsbærende funksjon

Ord-i-ord: Andre ord som befinner seg i ordet. For eksempel: *Lesetrappen - Le, se, lese, rap, rapp, pen, en.*

Ordkjeder: Lang kjede av ord uten mellomrom, for eksempel *trepilhvemku*. Ordene gir ikke sammen noe meningsinnhold. Oppgaven blir å skille de forskjellige ordene i ordkjeden. Uten gode automatiserte leseferdigheter vil man bruke lang tid på en slik oppgave.

Sammensatte tekster: Tekster der flere uttrykksformer benyttes for å få frem et budskap. Dette kan omfatte alt fra en kombinasjon av tekst og bilde, tabell eller graf til kombinasjoner av tekst, film og lyd.

Skumlese: Få kjapp oversikt i en tekst.

Søkelese: Lete etter en spesiell opplysning, ord, tall eller liknende i en tekst.

Tolke-spørsmål: Spørsmål hvor svaret ikke kan hentes direkte fra ett eller flere steder, men som likevel kan forstås ut i fra tekstens innhold.

EGNE NOTATER:

